

Rozwój polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi z krajami Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji

Małgorzata Bulkowska*

Streszczenie: Celem opracowania jest określenie dotychczasowych tendencji oraz perspektyw rozwoju wymiany handlowej produktami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji. W artykule dokonano analizy strumieni handlowych Polski z wybranymi krajami, w tym zmian w strukturze geograficznej i towarowej oraz, korzystając z indeksów komplementarności, dokonano oceny dopasowania struktury podaży eksportowej Polski do struktury popytu importowego tych państw. Badania wykazały, że pomimo iż rola odbiorców spoza UE w polskim eksporcie rolno-spożywczym w ostatnich latach systematycznie się zwiększała, nadal mają one relatywnie niewielkie znaczenie, a handel z tymi krajami opiera się na mało zróżnicowanym asortymencie. Niskie wartości wskaźników komplementarności mogą jednak świadczyć o niewykorzystanych możliwościach sprzedaży polskiej żywności na badanych rynkach, a tym samym potwierdzać, że istnieją perspektywy dalszego rozwoju polskiego eksportu do krajów pozajunijnych, będących alternatywą dla rynku rosyjskiego.

Słowa kluczowe: handel zagraniczny, produkty rolno-spożywcze, indeksy komplementarności, Polska, kraje trzecie

Wprowadzenie

Wprowadzony przez Rosję zakaz importu większości produktów żywnościowych z Unii Europejskiej oznaczał dla Polski utratę jednego z najważniejszych pozaunijnych rynków zbytu (Ambroziak, Szczepaniak, 2014) i stał się impulsem dla polskich producentów do poszukiwania nowych kierunków sprzedaży nadwyżek żywności. Nie bez znaczenia było także rosnące nasycenie i coraz silniejsza konkurencja na rynku żywnościowym UE. Do najbardziej perspektywicznych rynków można zaliczyć Afrykę, Azję oraz Bliski Wschód. Tempo wzrostu wymiany handlowej z krajami rozwijającymi się jest bowiem znacznie wyższe niż z krajami rozwiniętymi. Wynika to m.in. z rosnącego popytu, będącego następstwem wzrostu liczby ludności oraz poziomu zamożności mieszkańców tych krajów (Szczepaniak, 2015, s. 53–54). Dywersyfikacja struktury geograficznej handlu zagranicznego ma znaczenie szczególnie w warunkach załamania popytu na niektórych rynkach, gdyż pozwala producentom przynajmniej w pewnym stopniu ograniczyć straty (Szczepaniak, 2014, s. 33).

* mgr Małgorzata Bulkowska, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, e-mail: bulkowska@ierigz.waw.pl.

W opracowaniu dokonano analizy tendencji w wymianie handlowej produktami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji oraz, korzystając z indeksów komplementarności, podjęto próbę oceny dopasowania struktury podaży eksportowej Polski do struktury popytu importowego tych krajów. Badaniem objęto polski handel rolno-spożywczy z dwunastoma krajami z trzech wymienionych regionów świata, tj. Algierią, Nigerią, Mozambikiem, RPA, Arabią Saudyjską, Turcją, Chinami, Indiami, Wietnamem, Tajlandią, Indonezją i Malezją. Kraje te charakteryzowały się w ostatnich latach rosnącą liczbą ludności, relatywnie wysokim wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) oraz szybkim tempem wzrostu importu produktów rolno-spożywczych. Odnotowano również dynamiczny rozwój polskiego eksportu żywności do tych krajów. Analizę oparto na danych statystycznych pochodzących z bazy UN Comtrade. Za towary rolno-spożywcze uznano towary opisane w taryfie celnej kodami 01–24 klasyfikacji HS (Harmonized System). Okres objęty badaniem obejmuje lata 2010–2014.

1. Wyniki handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi wybranych krajów

W latach 2010–2014 polski eksport rolno-spożywczy wzrastał w tempie 12,4% rocznie i w 2014 roku osiągnął wartość 28,0 mld USD (tab. 1). Największymi odbiorcami polskiej żywności pozostawały kraje unijne, do których trafiało blisko 80% polskiego eksportu. Zauważalny był także stopniowy wzrost zainteresowania polskich producentów żywności nowymi rynkami zbytu (Kita, 2014, s. 160), takimi jak kraje Afryki, Bliskiego Wschodu czy Azji. Są to regiony, których gospodarki szybko się rozwijają, a co za tym idzie, generują coraz większy popyt na produkty rolno-spożywcze (Szczepaniak, 2015, s. 65).

W latach 2010–2014 udział krajów trzecich w polskim eksporcie rolno-spożywczym zwiększył się o blisko 1 punkt procentowy (p.p.) – z 20,6 do 21,5%. Wprawdzie największymi rynkami zbytu dla Polski nadal pozostają Rosja¹, Ukraina i Białoruś (do krajów tych w 2014 r. trafiło 7,3%, czyli ponad 1/3 polskiego eksportu pozaunijnego), to jednak udział innych krajów, w szczególności z Afryki, Azji i Bliskiego Wschodu, powoli, aczkolwiek systematycznie, zwiększa się. W najbliższym latach to właśnie te kraje najprawdopodobniej będą stanowiły alternatywę dla polskiego eksportu produktów żywnościowych.

Udział badanych państw w światowym imporcie rolno-spożywczym w 2014 roku wyniósł 17,5% i był o 1,5 p.p. wyższy niż w roku 2010. Dla eksportu wskaźnik ten kształtował się na poziomie 17,1% (w 2010 r. – 16,0%). Największymi importerami żywności były: Chiny (7,5%), Arabia Saudyjska (1,7%), Indie (1,3%) i Indonezja (1,2%), natomiast

¹ Można się także spodziewać, że po zniesieniu embarga Rosja pozostanie ważnym partnerem handlowym Polski, jednak z uwagi na niepewność co do okresu, w którym sankcje te będą obowiązywały, powrót na rosyjski rynek może być dla polskich producentów trudny i kosztowny. Dlatego też ważne jest wykorzystanie tego czasu na nawiązanie trwałych kontaktów handlowych z innymi partnerami i zwiększenie udziału na alternatywnych rynkach.

eksporterami: Chiny (4,6%), Indie (2,6%), Indonezja (2,3%) i Tajlandia (2,2%)². Spośród analizowanych dwunastu krajów, tylko pięć miało w 2014 roku ujemne saldo w handlu rolno-spożywczym, tj. Chiny (−38,2 mld USD), Arabia Saudyjska (−20,4 mld USD), Algieria (−11,5 mld USD), Nigeria (−6,1 mld USD) oraz Mozambik (−405 mln USD). Pozostałe kraje uzyskały dodatnie saldo obrotów, a jego najwyższą wartość odnotowały Indie (19,5 mld USD), Tajlandia (19,5%) i Indonezja (16,6 mld USD).

Pomimo iż większość badanych krajów uzyskała w 2014 roku dodatnie saldo obrotów handlowych produktami rolno-spożywczymi, warto podkreślić, że w latach 2010–2014 import produktów rolno-spożywczych w tych krajach (z wyjątkiem Malezji i RPA) wzrastał około 2–3 razy szybciej niż średnio w Unii Europejskiej (5,4%) czy na świecie (6,0%). Najbardziej dynamiczny wzrost importu żywności odnotowano w Mozambiku (27,7% średniorocznie w latach 2010–2014) oraz Algierii, Chinach i Wietnamie (po 15,2% średniorocznie) – tabela 1.

Tabela 1

Wartość oraz średnie tempo wzrostu obrotów handlowych produktami rolno-spożywczymi w wybranych krajach, w UE i na świecie w latach 2010–2014

Kraj	Eksport (mln USD)		Średnie roczne tempo wzrostu eksportu w latach 2010–2014 (%)	Import (mln USD)		Średnie roczne tempo wzrostu importu w latach 2010–2014 (%)	Saldo (mln USD)	
	2010	2014		2010	2014		2010	2014
Algieria	320	326	0,5	6 747	11 880	15,2	−6 427	−11 554
Chiny	47 626	69 363	9,9	61 015	107 601	15,2	−13 389	−38 238
Indie	19 207	38 961	19,3	12 459	19 420	11,7	6 748	19 541
Indonezja	25 311	34 088	7,7	11 833	17 458	10,2	13 479	16 630
Malezja	22 656	24 835	2,3	13 086	16 508	6,0	9 570	8 327
Mozambik	348	712	19,6	420	1 117	27,7	−72	−405
Nigeria	3 167	1 987	−11,0	4 678	8 132	14,8	−1 511	−6 145
Arabia Saudyjska*	3 102	3 590	5,0	16 845	23 957	12,5	−13 742	−20 366
RPA	8 512	9 763	3,5	5 635	6 456	3,5	2 878	3 307
Tajlandia	26 023	32 406	5,6	8 826	12 904	10,0	17 197	19 502
Turcja	12 050	18 007	10,6	7 683	12 417	12,8	4 367	5 590
Wietnam	14 345	23 167	12,7	7 488	13 203	15,2	6 857	9 964
Świat	1 140 288	1 501 436	7,1	1 139 054	1 438 878	6,0		
UE-28	459 430	594 558	6,7	475 324	587 377	5,4	−15 893	7 180
Polska	17 499	27 965	12,4	14 136	19 208	8,0	3 363	8 757

* Dla Arabii Saudyjskiej dane obejmują lata 2010–2013.

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy UN Comtrade.

² W analizowanym okresie udział UE-28 w światowym eksporcie rolno-spożywczym zmniejszył się o 0,7 p.p. i w 2014 r. wyniósł 39,6%, natomiast w imporcie rolno-spożywczym sięgnął 40,8% i był o 0,5 p.p. niższy niż w 2010 r. Analogiczne wskaźniki dla Polski miały w 2014 r. następujące wartości: 1,9% w eksporcie i 1,3% w imporcie rolno-spożywczym. Były one odpowiednio o 0,4 p.p. wyższe oraz 0,2 p.p. niższe niż w 2010 r.

Dynamika polskiego eksportu rolno-spożywczego do tych krajów była w większości przypadków znacznie wyższa niż do UE-28 (12,1%). Najszybciej wzrastał eksport żywności z Polski do Indonezji (91,0% średniorocznie w latach 2010–2014), Arabii Saudyjskiej (58,8% średniorocznie) i Chin (56,2% średniorocznie). Warto podkreślić, że w analizowanym okresie miał miejsce spadek sprzedaży polskiej żywności do Turcji³ oraz Indii.

Tabela 2

Wartość oraz średnie tempo wzrostu obrotów handlowych produktami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami w latach 2010–2014

Kraj	Eksport (tys. USD)		Średnie roczne tempo wzrostu eksportu w latach 2010–2014 (%)	Import (tys. USD)		Średnie roczne tempo wzrostu importu w latach 2010–2014 (%)	Saldo (tys. USD)	
	2010	2014		2010	2014		2010	2014
Algieria	71 027	282 664	41,2	25	7	-28,0	71 002	282 657
Chiny	36 649	217 910	56,2	406 295	403 759	-0,2	-369 647	-185 849
Indie	12 319	8 562	-8,7	88 777	142 361	12,5	-76 458	-133 799
Indonezja	2 732	36 378	91,0	38 872	105 658	28,4	-36 139	-69 280
Malezja	10 134	30 437	31,6	48 401	27 366	-13,3	-38 267	3 071
Mozambik	282	1 124	41,3	8 933	47 702	52,0	-8 651	-46 578
Nigeria	10 821	30 853	29,9	2 844	7 043	25,4	7 976	23 810
Arabia Saudyjska*	55 787	354 343	58,8	3 178	678	-32,0	52 609	353 666
RPA	10 803	53 537	49,2	40 514	50 514	5,7	-29 712	3 024
Tajlandia	21 054	26 454	5,9	58 730	57 483	-0,5	-37 676	-31 029
Turcja	275 860	110 959	-20,4	207 699	243 234	4,0	68 161	-132 275
Wietnam	59 613	88 827	10,5	166 408	194 197	3,9	-106 795	-105 370
Świat	17 498 877	27 964 986	12,4	14 135 950	19 207 641	8,0	3 362 927	8 757 344
UE-28	13 893 451	21 966 057	12,1	9 619 651	13 127 714	8,1	4 273 800	8 838 343

* Dla Arabii Saudyjskiej dane obejmują lata 2010–2013.

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy UN Comtrade.

W 2014 roku na badanych 12 państwach przypadało łącznie 4,4% polskiego eksportu rolno-spożywczego, podczas gdy w 2010 roku udział ten wyniósł 3,2%. Oznacza to, że rola tych krajów jako rynków zbytu systematycznie się zwiększa. Obecnie kierowane jest do nich blisko 1/5 polskiej sprzedaży na rynek pozaunijny. Największy udział w polskim eksporcie

³ Zmniejszenie obrotów handlowych z Turcją było wynikiem znacznego obniżenia importu polskiej wołowiny i mięsa drobiowego przez Turcję, po wprowadzeniu 1 stycznia 2013 r. zakazu uboju rytualnego. Jednakże, po blisko 2 latach, decyzją Trybunału Konstytucyjnego z 10 grudnia 2014 r. ubój rytualny został ponownie dozwolony, co pozwoliło polskim producentom na wznowienie eksportu mięsa koszerne. Można się zatem spodziewać, że w 2015 r. wyniki handlowe z krajami arabskimi oraz Turcją będą znacznie korzystniejsze dla Polski. Promocji europejskiego mięsa wołowego i produktów z niego wytwarzanych w Turcji miała służyć m.in. realizowana od początku 2015 r. trzyletnia kampania „Zasmakuj w Europie”. Jej celem było poszerzenie rynku zbytu na europejskie mięso wołowe i wytworzone na jego bazie przetwory, a także zbudowanie pozytywnego wizerunku europejskiego mięsa dzięki dostarczaniu kompleksowych informacji i działaniom edukacyjnym.

żywności w 2014 roku miały Arabia Saudyjska (1,3%), Algieria (1,0%) oraz Chiny (0,8%). Blisko czterokrotnie, do 0,4%, zmniejszyło się natomiast znaczenie Turcji. Udział analizowanych krajów w polskim imporcie rolno-spożywczym był wyższy niż w eksporcie i w 2014 roku wyniósł 6,7%. Najwięcej żywności Polska importowała z Chin (2,1%), Turcji (1,3%) oraz Wietnamu (1,0%). Spośród badanych krajów, jedynie z pięcioma Polska miała dodatnie saldo wymiany handlowej produktami rolno-spożywczymi, tj. z Algierią, Malesją, Nigerią, Arabią Saudyjską i RPA⁴. Z kolei największy deficyt handlowy odnotowano w handlu z Chinami, Turcją i Indiami (tab. 2). Warto zaznaczyć, że w 2014 roku udało się Polsce uzyskać nadwyżkę w handlu z dwoma krajami, tj. Malesją i Republiką Południowej Afryki, które są eksporterami netto żywności. Może to świadczyć o względnej konkurencyjności polskich towarów na tych rynkach.

2. Struktura towarowa polskiego handlu zagranicznego z wybranymi krajami

Eksport Polski do analizowanych krajów obejmował niewielki asortyment. W większości przypadków, ponad 80% sprzedaży stanowiły trzy grupy produktów, wyodrębnione według działów HS (tab. 3). Do Algierii, podobnie jak Nigerii, Polska eksportowała przede wszystkim: mleko w proszku i sery, zboża (pszenicę i jęczmień) oraz przetwory ze zbóż (ekstrakty słodowe). W eksporcie do Malesji i Indonezji również dominowały produkty mleczarskie (mleko w proszku, sery, serwatka), a także przetwory ze zbóż i produkty przemysłu młynarskiego (słód i ekstrakty słodowe, wafle, gofry oraz płatki ziemniaczane). Do Arabii Saudyjskiej Polska sprzedawała pszenicę, produkty mleczarskie (sery, serwatkę i mleko w proszku), wyroby cukiernicze, przetwory czekoladowe oraz przetwory ze zbóż (ekstrakty słodowe, wafle i herbatniki). Z kolei Republika Południowej Afryki była rynkiem zbytu dla polskiej pszenicy, wyrobów czekoladowych oraz tzw. różnych przetworów spożywczych (tab. 3).

Import Polski był nieco bardziej zróżnicowany niż eksport, niemniej koncentrował się on również na relatywnie niewielkiej ilości produktów i stanowił raczej uzupełnienie oferty podażowej o towary z innych stref klimatycznych. Z Algierii i Arabii Saudyjskiej Polska sprowadzała właściwie tylko owoce i orzechy (przede wszystkim daktyle i cytrusy). Najbardziej zróżnicowany był asortyment produktów importowanych przez Polskę z Chin oraz Indii. Z Chin Polska sprowadzała przede wszystkim ryby (filety mrożone), przetwory z warzyw i owoców (koncentraty pomidorowe) i tytoń. Import z Indii obejmował z kolei herbatę, orzechy nerkowca i nasiona sezamu (tab. 4).

⁴ Z Malesją i RPA Polska uzyskała dodatnie saldo wymiany handlowej dopiero w 2014 r. Z kolei w handlu z Turcją w latach 2010–2012 Polska była eksporterem netto żywności, natomiast w latach 2013–2014 jej importem netto.

Tabela 3

Główne grupy produktów rolno-spożywczych eksportowanych przez Polskę do wybranych krajów Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji w 2014 roku

Kraj	Dział HS	Udział (%)	Kraj	Dział HS	Udział (%)	Kraj	Dział HS	Udział (%)
Algieria	04. Produkty mleczarskie	66,5	Chiny	18. Kakao i przetwory z kakao	36,8	Indie	18. Kakao i przetwory	46,5
	10. Zboża	21,9		04. Produkty mleczarskie	28,8		19. Przetwory ze zbóż	12,5
	19. Przetwory ze zbóż	5,6		02. Mięso i podroby	15,4		11. Produkty przemysłu młynarskiego	11,3
							03. Ryby i skorupiaki	10,8
	Pozostałe	6,0		Pozostałe	19,0		Pozostałe	18,9
Indonezja	04. Produkty mleczarskie	75,3	Malezja	04. Produkty mleczarskie	76,6	Mozambik	02. Mięso i podroby	40,3
	19. Przetwory ze zbóż	18,1		19. Przetwory ze zbóż	9,4		19. Przetwory ze zbóż	39,6
	11. Produkty przemysłu młynarskiego	1,9		11. Produkty przemysłu młynarskiego	7,0		04. Produkty mleczarskie	14,5
	Pozostałe	4,7		Pozostałe	7,0		Pozostałe	5,6
Nigeria	04. Produkty mleczarskie	56,8	Arabia Saudyjska	10. Zboża	62,8	RPA	10. Zboża	40,7
	19. Kawa i herbata	13,9		04. Produkty mleczarskie	9,9		21. Różne przetwory spożywcze	19,6
	10. Zboża	9,9		17. Cukry i wyroby cukiernicze	8,3		18. Kakao i przetwory z kakao	17,5
				19. Przetwory ze zbóż	7,6			
				18. Kakao i przetwory z kakao	6,4			
	Pozostałe	19,4		Pozostałe	5,0		Pozostałe	22,2
Tajlandia	04. Produkty mleczarskie	76,3	Turcja	19. Przetwory ze zbóż	35,8	Wietnam	03. Ryby i owoce morza	41,9
	03. Ryby i owoce morza	11,0		24. Tytoń i namiastki tytoniu	25,0		23. Odpady i pasza dla zwierząt	25,7
	02. Mięso i podroby	2,6		21. Różne przetwory spożywcze	9,8		04. Produkty mleczarskie	19,4
				18. Kakao i przetwory z kakao	6,7			
	Pozostałe	10,1		Pozostałe	22,7		Pozostałe	13,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy UN Comtrade.

Tabela 4

Główne grupy produktów rolno-spożywczych importowanych przez Polskę z wybranych krajów Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji w 2014 roku

Kraj	Dział HS	Udział (%)	Kraj	Dział HS	Udział (%)	Kraj	Dział HS	Udział (%)
Algieria	08. Owoce i orzechy	99,2	Chiny	03. Ryby i owoce morza	30,4	Indie	24. Tytoń i namiastki tytoniu	25,3
				20. Przetwory z warzyw i owoców	10,1		09. Kawa i herbata	17,4
				24. Tytoń i namiastki tytoniu	9,7		08. Owoce i orzechy	13,9
				05. Produkty pochodzenia zwierzęcego	9,4		12. Nasiona i owoce oleiste	13,3
	Pozostałe	0,8		Pozostałe	40,4		Pozostałe	30,1
Indonezja	23. Odpady i pasza dla zwierząt	57,4	Malezja	15. Tłuszcze i oleje	43,8	Mozambik	24. Tytoń i namiastki tytoniu	67,6
	09. Kawa i herbata	15,9		23. Odpady i pasza dla zwierząt	39,8		17. Cukry i wyroby cukiernicze	31,2
	15. Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego	10,6		24. Tytoń i namiastki tytoniu	7,4		09. Kawa i herbata	1,1
	Pozostałe	16,1		Pozostałe	9,0		Pozostałe	0,1
Nigeria	12. Nasiona i owoce oleiste	61,2	Arabia Saudyjska	08. Owoce i orzechy	97,9	RPA	08. Owoce i orzechy	81,2
	23. Odpady i pasza dla zwierząt	28,1					22. Napoje	7,7
	03. Ryby i skorupiaki	3,9					20. Przetwory z warzyw i owoców	5,9
	Pozostałe	6,8		Pozostałe	2,1		pozostałe	5,2
Tajlandia	20. Przetwory z warzyw i owoców	31,2	Turcja	20. Przetwory z warzyw i owoców	43,4	Wietnam	09. Kawa i herbata	64,5
	16. Przetwory z mięsa i ryb	31,0		08. Owoce i orzechy	26,6		03. Ryby i owoce morza	14,1
	21. Różne przetwory spożywcze	11,4		24. Tytoń i namiastki tytoniu	6,6		21. Różne przetwory spożywcze	11,0
	24. Tytoń i namiastki tytoniu	8,0		07. warzywa	6,4			
	Pozostałe	18,4		Pozostałe	17,0		Pozostałe	10,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy UN Comtrade.

3. Komplementarność eksportu produktów rolno-spożywczych Polski i importu tych produktów przez wybrane kraje

W celu zbadania dopasowania struktury podaży eksportowej Polski do popytu importowego partnerów posłużono się indeksami komplementarności, obliczonymi według następującego wzoru (Misala, 2011):

$$C_{jk} = 1 - (\sum m_{iK} - x_{ij}) : 2,$$

gdzie:

- m_{iK} – udział importu produktu rolno-spożywczego i w globalnym imporcie rolno-spożywczym badanego kraju K ,
- x_{ij} – udział eksportu produktu rolno-spożywczego i w całkowitym eksporcie rolno-spożywczym Polski j na analizowany rynek K ,
- i – produkt rolno-spożywczy według sześciocyfrowego poziomu agregacji danych klasyfikacji HS.

Wartość wskaźnika C_{iK} waha się w granicach od zera do jedności. Im wartość ta jest wyższa, tym struktura eksportu rolno-spożywczego Polski i struktura importu kraju K są bardziej podobne. Innymi słowy, wartości bliskie zeru oznaczają, że struktury te są komplementarne, a bliskie jedności – że są do siebie podobne.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że struktura podaży eksportowej polskiej żywności jest relatywnie słabo dopasowana do struktury popytu importowego partnerów. Najniższą wartość wskaźnika (poniżej 10%) odnotowano w przypadku polskiego handlu rolno-spożywczego z Indiami, Indonezją, Tajlandią i Chinami, natomiast najwyższą (ok. 20%) – dla handlu z Algierią, Nigerią i RPA.

Tabela 5

Wskaźniki stopnia dopasowania struktury podaży eksportowej polskiej żywności do struktury popytu importowego wybranych krajów w latach 2010–2014

Kraj	2010	2011	2012	2013	2014
Algieria	0,16	0,10	0,22	0,25	0,27
Chiny	0,06	0,08	0,08	0,10	0,10
Indie	0,03	0,02	0,03	0,05	0,03
Indonezja	0,05	0,06	0,09	0,11	0,09
Malezja	0,06	0,09	0,08	0,11	0,11
Mozambik	0,01	0,04	0,03	0,15	0,03
Nigeria	0,28	0,07	0,10	0,11	0,24
Arabia Saudyjska	0,18	0,13	0,13	0,19	–
RPA	0,11	0,10	0,11	0,14	0,19
Tajlandia	0,05	0,05	0,05	0,06	0,09
Turecja	0,11	0,10	0,08	0,11	0,12
Wietnam	0,07	0,07	0,10	0,11	0,12

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy UN Comtrade.

Niskie wartości wskaźników komplementarności mogą z jednej strony świadczyć o możliwościach dalszego rozwoju eksportu polskiej żywności na badane rynki, m.in. dzięki rozszerzeniu czy też lepszemu dopasowaniu asortymentu do popytu i preferencji konsumentów. Z drugiej strony, warto podkreślić zarówno różnice klimatyczne i kulturowe partnerów, jak i dzielącą ich odległość, które to czynniki mogą stanowić znaczącą barierę w dalszym rozwoju eksportu rolno-spożywczego oraz ograniczać możliwości jego dywersyfikacji.

Uwagi końcowe

Niestabilna sytuacja na wschodzie Europy i rosnąca konkurencja na rynku unijnym wymusiły na polskich producentach żywności działania mające na celu pozyskanie nowych rynków zbytu nadwyżek produktów. Pomimo tego, że rola odbiorców spoza UE w polskim eksporcie rolno-spożywczym w ostatnich latach systematycznie się zwiększała, nadal mają oni relatywnie niewielkie znaczenie, a handel z tą grupą krajów opiera się na mało zróżnicowanym asortymencie (Kita, Poczta, 2012). Kluczowym rynkiem zbytu dla polskiej żywności w dalszym ciągu pozostają tzw. inne kraje członkowskie UE, do których trafia ponad 3/4 sprzedaży na eksport.

Najbardziej perspektywicznymi, aczkolwiek jeszcze mało rozpoznanymi, rynkami dla zbytu polskiej żywności wydają się być słabo rozwinięte kraje afrykańskie, ale także kraje Azji Południowo-Wschodniej oraz Bliskiego Wschodu. Polski eksport do tych krajów jest jednak wciąż niewielki i obejmuje kilka podstawowych grup towarów, tj. produkty mleczarskie (mleko w proszku, ser i serwatkę), zboża, produkty piekarskie i wyroby młynarskie (wafle, herbatniki oraz ekstrakty słodowe), a także wyroby czekoladowe. Niski stopień dopasowania struktury polskiego eksportu do popytu importowego analizowanych krajów świadczy o niewykorzystanych możliwościach eksportowych, a jednocześnie o szansie na wzrost dywersyfikacji rynków zbytu polskiej żywności.

Polska spełnia wysokie unijne normy jakościowe i jednocześnie jest konkurencyjna cenowo, co ma duże znaczenie w krajach rozwijających się. Warto również podkreślić, że ekspansja polskich producentów na rynki pozaunijne jest w dużym stopniu wspierana przez różnego rodzaju inicjatywy i kampanie organizowane przez administrację i instytucje państwowe, takie jak np.: „Go China”, „Go Africa” czy „Go India”. Pomagają one polskim przedsiębiorcom w nawiązywaniu kontaktów handlowych z partnerami spoza UE, a także służą promocji polskiej żywności oraz marki „Made in Poland” na rynkach zagranicznych. Biorąc pod uwagę dotychczasową strukturę polskiego eksportu, niewykorzystane możliwości sprzedaży na rynkach krajów afrykańskich i azjatyckich ma przede wszystkim branża mięsna, owocowo-warzywna i napojów alkoholowych. Działania te co prawda objęte są Branżowym Programem Promocji, realizowanym przez Agencję Rynku Rolnego, który to program ma zwiększyć dostępność rynku afrykańskiego i azjatyckiego dla podmiotów tych branż, jednak ich udział w polskim eksporcie pozaunijnym wciąż pozostaje niewielki.

Literatura

- Ambroziak, Ł., Szczepaniak, I. (2014). Skutki rosyjskiego embarga na import produktów rolno-spożywczych. *Przemysł Spożywczy*, 9, 2–8.
<http://wits.worldbank.org>.
- Kita, K. (2014). *Konkurencyjność polskiego handlu rolno-spożywczego na rynkach krajów spoza Unii Europejskiej*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.
- Kita, K., Poczta, W. (2012). Stosunki handlowe Unii Europejskiej z krajami AKP w obszarze rynków produktów rolno-żywnościowych w latach 2000–2009. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 1 (23), 49–60.
- Misala, J. (2011). *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*. Warszawa: PWE.
- Szczepaniak, I. (red.) (2014). *Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności (5). Synteza*. Warszawa: IERiGŻ – PIB.
- Szczepaniak, I. (red.) (2015). *Konkurencyjność polskich producentów żywności i jej determinanty (1)*. Warszawa: IERiGŻ – PIB.

THE DEVELOPMENT OF POLISH FOREIGN TRADE IN AGRI-FOOD PRODUCTS WITH AFRICAN, MIDDLE EAST AND ASIAN COUNTRIES

Abstract: The aim of the study is to analyze the current trends and prospects of development of Polish agri-food trade with selected African, the Middle East and Asian countries. The article analyzes the Polish trade flows with selected countries, including changes in geographical and commodity structures as well as, based on the trade complementarity index, evaluated adjust the supply structure of Polish exports to the structure of import demand in these countries. Studies have shown that in recent years, the role of third countries in Polish exports of agri-food products has steadily increased, however they still have relatively little significance, and the trade with these countries is not very diversified. Low values of complementarity index indicate unused possibilities of selling Polish food on the analyzed markets, and confirm existing prospects for further development of Polish extra-UE exports, as an alternative to the Russian market.

Keywords: foreign trade, agri-food products, trade complementarity index, Poland, third countries

Cytowanie

- Bułkowska, M. (2016). Rozwój polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi z krajami Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 3 (81), 39–48. DOI: 10.18276/frfu.2016.81-04.